

INHOUD

Inleiding	9
1 Toegeeflijke ouders, troetelkindjes, en andere betrouwbare boosdoeners	19
2 Opvoeding in perspectief	49
3 De overdrijving van overdadig ouderschap	65
4 Lessen in 'klappen om je oren krijgen': motivatie, mislukking, en de woede over troostprijzen	92
5 De onderliggende waarden: voorwaardelijkheid, schaarste, en onthouding	120
6 De aanval op de eigenwaarde	141
7 Waarom zelfdiscipline wordt overgewaardeerd: over flink zijn, snoep en dwang van binnenuit	165
8 Het opvoeden van rebellen	205
Noten	225
Referenties	268
Index	300

Colofon

Copyright © 2014 Alfie Kohn

Copyright © 2020 Nederlandse uitgave, uitgeverij Samsara, Amsterdam

Vertaald uit het Engels door Minou op den Velde

Oorspronkelijke titel: The Myth of the Spoiled Child, verschenen bij Da Capo Press, USA.

Inhoudelijk eindredacteur: Annemiek Verbeek

Opmaak binnenwerk: Ivar Hamelink

Vormgeving omslag: Hester van Toorenburg, studio Hes

ISBN 978 94 92995 55 1

NUR 850

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van uitgeverij Samsara, Amsterdam.

www.samsarabooks.com

INLEIDING

Terwijl hij in zijn tuin met een vriend aan het kletsen was, kwam de taalkundige George Lakoff op een dag op een interessant gedachte-experiment. Bestond er, zo vroeg Lakoff zich af, één enkele vraag voor mensen waarvan hun antwoord zou kunnen voorspellen of ze liberaal of conservatief waren over een reeks politieke kwesties? Ja, had zijn vriend geantwoord. Vraag gewoon dit: 'Als je baby 's nachts huilt, pak je hem dan op?'¹

Lakoff vertelt dit verhaal aan het begin van zijn boek *Moral Politics*, om te verklaren hoe hij kwam tot het geloof dat onze mening over een willekeurig onderwerp - abortus, de doodstraf, wapenbezit, milieumaatregelen, buitenlandse politiek, immigratie, enzovoorts - vaak een dieperliggende 'morele overtuiging' verraadt. En die overtuiging, meent hij, kan worden omschreven in termen van 'gezinsmodellen'. Conservatieve standpunten weerspiegelen wat hij een Strenge Vader-model noemt, terwijl liberale standpunten wijzen op een Koesterende Ouder-model.

Zelfs nu ik me een weg heb gebaand door de 425 pagina's van zijn boek, is het me niet geheel duidelijk welke status Lakoff heeft willen toeschrijven aan deze opvattingen over ouderschap. Zijn het metaforen? Of wordt er verondersteld dat iemands opvattingen over het opvoeden van kinderen eigenlijk verbonden zijn met iemands standpunten over al die politieke kwesties? En zo ja, bestaat er enig bewijs voor die hypothese?² Ongeacht hun status zijn de modellen op zich coherent en onmiskenbaar overtuigend - ik zal later meer zeggen over de Strenge Vader-benadering - en het is fascinerend om je voor te stellen dat de manier waarop je omgaat met je kinderen daadwerkelijk je politieke voorkeuren

kan voorspellen en verklaren. Is een stevige nadruk op gehoorzaamheid thuis een voorbode van weerstand tegen positieve discriminatie? Geven ouders die liever dingen uitpraten met hun kinderen dan ze een pak slaag te geven, vaker de voorkeur aan belastingvoordelen om duurzame energie te stimuleren? Deze opties geven een nieuwe betekenis aan Wordworth's gezegde 'het kind is de vader van de man'.

Er is alleen één probleem met de theorie van Lakoff. Een heleboel mensen die op politiek vlak liberaal zijn, gaan klinken als rechtse talkshow-presentatoren zodra het gesprek komt op kinderen en ouderschap. Precies deze wonderlijke discrepantie was de inspiratie voor het boek dat je nu leest.

Dit type inconsistentie ontdekte ik voor het eerst binnen het onderwijs. Kijk maar eens naar de anonieme redactionele commentaren in dagbladen links van het midden, of essays door columnisten met veelal progressieve politieke ideeën. Luister naar speeches van liberale overheidsfunctionarissen. Bij iedere controversiële hedendaagse kwestie, van belastingbeleid tot burgerrechten, tref je min of meer aan wat je verwacht. Maar als het gaat om onderwijs, kiezen ze vrijwel allemaal voor de harde lijn die we kennen van conservatieven. Ze staan achter een top-down bedrijfsmatige vorm van schoolhervorming die onder meer uitgaat van opgelegde universele onderwijsstandaarden en lesprogramma's; verminderde baanzekerheid voor leerkrachten; frequent en gestandaardiseerd testen; en een afhankelijkheid van beloningen en straffen om deze testresultaten te verhogen en gehoorzaamheid van leerkrachten en leerlingen af te dwingen.

Toegegeven, er bestaat een verschil van mening over de daadwerkelijke rol van de federale overheid hierbij - en ook over de mate waarin openbaar onderwijs zou moeten worden geprivatiseerd.⁵ Maar verder zingen liberale democraten en conservatieve republikeinen, zowel *The New York Times* als de *Daily Oklahoman*, allemaal hetzelfde liedje over thema's als 'verantwoordelijkheid', 'de lat hoger leggen', en 'mondiale concurrentiepositie' (wat betekent dat onderwijs voornamelijk wordt beschouwd vanuit economisch perspectief). President Barack Obama zette het onderwijsbeleid van George W. Bush niet alleen voort; hij intensiverde

het, en stapelde de strenge test-gestuurde eisen van een programma onder de titel *Race to the Top* boven op de strenge test-gestuurde eisen van *No Child Left Behind*.⁴

Applaus voor deze politieke agenda kwam niet alleen uit de hoek van het Amerikaanse bedrijfsleven, maar ook vanuit beide vleugels in het Congres, en vanuit alle grote media in de Verenigde Staten. Want de algemene term *schoolhervorming* staat inmiddels gelijk aan dit specifieke beleid van de harde aanpak. Als je daartegen ageert, loop je het risico te worden aangemerkt als hoeder van de 'status-quo', terwijl zij de status-quo juist al een hele tijd hebben bepaald. Veel mensen die hier wel bezwaar tegen hebben gemaakt, zijn leerkrachten en andere onderwijsdeskundigen die vanuit de eerste hand zien hoe schadelijk deze benadering is geweest, met name voor leerlingen uit de lagere inkomensklassen en de scholen die hen bedienen. Maar een sleutelbegrip van 'hervorming' is om onderwijskrachten te bestempelen als deel van het probleem, waardoor hun standpunt grotendeels terzijde is geschoven.

Wat geldt voor deze houding ten aanzien van onderwijs, geldt ook grotendeels voor de manier waarop we in het algemeen tegen kinderen aankijken - hoe ze in elkaar zitten en hoe ze opgevoed zouden moeten worden. Natuurlijk spreken politici (of dagbladen) niet zo snel over opvoeding. Maar columnisten geven af en toe hun mening, en als ze dat doen, geven liberalen ook hier een opvallende imitatie van conservatieven ten beste.⁵ Ondertussen laten artikelen over opvoeding in tijdschriften dezelfde trend zien. De ruime schakering aan standpunten over andere onderwerpen maakt plaats voor een verbazend consistent perspectief als het om kinderen gaat.

Dat perspectief klinkt ongeveer zo:

- We leven in een tijdperk van overdaad, waarin toegewijde ouders weigeren om grenzen te stellen aan of nee te zeggen tegen hun kinderen.
- Ouders beschermen hun kinderen liever overmatig in plaats van ze de natuurlijke consequenties van hun eigen fouten te laten voelen. Het zou kinderen goed doen om mislukking te ervaren, maar hun ouders durven dat niet te laten gebeuren.
- Volwassenen zijn er zo op gericht om kinderen zich speciaal te laten

voelen, dat we een generatie van bevoorrechte narcisten kweken. Ze krijgen zelfs prijzen als hun team niet gewonnen heeft; ze worden zelfs toegejuicht als ze niets bijzonders hebben gedaan; en ze krijgen tieners op school, ongeacht wat ze hebben ingeleverd. Helaas zullen ze ruw worden wakker geschud zodra ze de meedogenloze echte wereld betreden.

- Wat jonge mensen nodig hebben - en nu missen - is niet zozeer eigenwaarde als wel zelfdiscipline: het vermogen om bevrediging af te wijzen, hun impulsen te beheersen, en taken voor langere tijd vol te houden.

Deze 'traditionele' overtuigingen (bij gebrek aan een beter woord) hoor je overal, en worden eindeloos herhaald. Bij elkaar opgeteld zijn ze in onze maatschappij de gangbare opvatting over kinderen geworden, zozeer zelfs dat dit telkens het inhoudelijke uitgangspunt is, zodra een dagblad of tijdschrift een van deze onderwerpen behandelt. Als het gaat over eigenwaarde, wordt de stelling dat kinderen er een overschot van hebben. Als het gaat over sturing (en grenzen die door ouders zijn opgelegd), zal de schrijver betogen dat kinderen er tegenwoordig te weinig van krijgen. En doorzettingsvermogen of 'tanden op elkaar zetten' wordt altijd als positief voorgesteld, en nooit met enige reserve onderzocht.

Deze wijdverbreide aanvaarding van een traditioneel perspectief helpt ons te begrijpen dat als het om kinderen gaat, zelfs liberalen standpunten innemen die een oorsprong hebben in zeer conservatieve ideeën. Misschien werkt het ook andersom: het feit dat mensen ter linkerzijde en in het midden van het politieke spectrum het grotendeels eens zijn met mensen aan de rechterkant, verklaart hoe het traditionele standpunt de gangbare opvatting heeft kunnen worden. Het opvoeden van kinderen kan worden beschreven als het verborgen front in de cultuuroorlogen, alleen vecht er niemand aan de andere kant.

Om dit boek te schrijven moest ik onderzoeken naar de relevante kwesties achterhalen, om zodoende waarheid van mythe te kunnen onderscheiden. Maar ik ben ook talloze artikelen tegengekomen in de lekenpers, met titels als *Spoiled Rotten: Why Do Kids Rule the Roost?* (*The New*

Yorker), *How to Land Your Kid in Therapy* (*The Atlantic*), *Just Say No: Why Parents Must Set Limits for Kids Who Want It All* (*Newsweek*), *Parents and Children: Who's in Charge Here?* (*Time*), *The Child Trap: The Rise of Overparenting* (weer *The New Yorker*), *The Abuse of Overparenting* (*Psychology Today*), *The Trouble with Self-Esteem* (*New York Times Magazine*), en *Millennials: The Me Me Me Generation* (weer *Time*), om er maar een paar te noemen.

Als je een van deze artikelen hebt gelezen, heb je ze eigenlijk allemaal gelezen. Hetzelfde geldt voor columns in dagbladen, blogposts, en boeken over deze zelfde thema's.⁶ Kies een willekeurig artikel uit de stapel en het eerste wat je ziet is dat het uiteenlopende klachten behandelt alsof ze inwisselbaar zijn. Ouders worden zowel bekritiseerd als ze te dicht bij hun kinderen blijven, als wanneer ze te laks zijn (zonder te onderkennen dat dit twee heel verschillende dingen zijn). In de ene zin staat dat kinderen te veel speelgoed hebben; in de volgende worden ze beschuldigd dat ze te weinig respect hebben. Of ongemotiveerd zijn. Of egoïstisch. Alles wat de auteur toevallig heeft geërgerd wordt erbij gehaald. Kinderen worden aan te veel advertenties blootgesteld! Ze hebben te veel buitenschoolse activiteiten! Ze worden afgeleid door veel te veel technologie! Ze zijn te materialistisch, individualistisch en narcistisch - waarschijnlijk omdat ze zijn opgevoed door ouders die drammerig, toegeeflijk of progressief zijn (als het een academische schrijver is, wordt er soms een simpel etiket opgeplakt om het oordeel samen te vatten - 'intensieve opvoeding', of 'overdadige koestering', bijvoorbeeld - en wordt altijd geïllustreerd met een verbijsterende hoeveelheid fenomenen die dienen als voorbeeld.⁷

In feite lopen de generalisaties in deze boeken en artikelen niet alleen uiteen, maar ze zijn zelfs in tegenspraak met elkaar. Ons wordt verteld dat ouders hun kinderen te veel dwingen om uit te blinken (door hun huiswerk te ghostwriten, bijles te regelen, en te eisen dat ze triomferen over hun leeftijdgenoten). Maar ons wordt ook verteld dat ouders hun kinderen proberen te beschermen tegen competitie (door aan iedereen prijzen uit te delen), dat de verwachtingen zijn afgenomen, en dat er te veel aandacht wordt besteed aan het kinderen gelukkig maken. Op dezelfde manier worden jongvolwassenen beschreven als zelfingenomen idioten - veel meer tevreden met zichzelf dan ze verdienen op grond van

hun prestaties - en ondertussen wordt er gezegd dat ze zo ongelukkig zijn dat ze therapie volgen.⁸ Of er wordt gezegd dat helikopterouders een epidemie zijn geworden, ook al zijn ouders zo gericht op hun gadgets dat ze hun kinderen negeren. De aanname lijkt dat lezers instemmend mee zullen knikken, en de inconsistente beweringen niet zullen opmerken, zolang de gebezigde toon minachtend is en het standpunt traditioneel. Er worden zelden echte data geciteerd - niet over de mate waarin dat wat beschreven wordt daadwerkelijk voorkomt, noch over de catastrofale gevolgen die worden voorgespiegeld. In plaats daarvan verlaten auteurs zich voornamelijk op snerende anekdotes, die dusdanig worden overdreven dat de indruk ontstaat dat deze zorgvuldig gekozen voorbeelden staan voor de algemene bevolking. Deze anekdotes gaan gepaard met citaten van andere auteurs die de opvatting van de auteur accepteren en bekrachtigen, als het gaat om toegeeflijke ouders en bevoorrechte kinderen die nooit enige tegenslag hebben meegemaakt. Vreemd genoeg, zelfs terwijl deze schrijvers herhalen wat iedereen zegt, presenteren ze zich als moedige dwarse denkers die vrijuit de gevestigde denkbeelden ter discussie stellen.

Misschien zou het lezen van al deze artikelen - ook al zijn ze misschien slordig, tegenstrijdig of weinig overtuigend - niet zo irritant zijn geweest als het ook was gelukt om essays te vinden die de gangbare opvatting in twijfel trekken. Essays met denkbeeldige titels als: *The New Puritanism: Who Really Benefits When Children Are Trained to Put Work Before Play?*, *of Why Parents Are So Controlling . . . and How It Harms Their Kids*, *of The Invention of 'Helicopter Parenting': Creating a Crisis Out of Thin Air*. Als er al iets in die trant is verschenen in een mainstream publicatie, heb ik het niet kunnen vinden.

De afstompende uniformiteit van geschreven verhalen over kinderen en opvoeding, en het gebrek aan kritisch onderzoek naar de achtergronden van de consensus, is op zich al een probleem. Als talloze publicaties precies hetzelfde oordeel vellen over verwende kinderen en bevoorrechte Millennials - en hun ouders beschuldigen van laksheid of verwennerij - heeft dat een zeer reële invloed op het collectieve bewustzijn, net zoals een stortvloed aan negatieve spotjes, hoe misleidend ook, erin kan

slagen om bij stemgerechtigden een bepaald beeld te vestigen van een politieke kandidaat. Maar belangrijker dan de vraag of er een consensus bestaat, is natuurlijk de vraag of deze zinnig is, en of er enige grond schuilt in de aanklachten. Dat is nu mijn taak: om terloopse stellingen uit te pluizen in het licht van het bewijs.

De stellingen kunnen in drie categorieën worden onderverdeeld. Er zijn een aantal beschrijvende statements (toegeeflijkheid is wijdverbreid. Aan falen kun je wat hebben. Kinderen van tegenwoordig zijn narcistischer dan vroegere generaties), er zijn een paar voorspellingen (kinderen die 'overdadig worden opgevoed' zullen het als volwassenen niet goed doen. Een gebrek aan competitie leidt tot middelmatigheid), en sommige stellingen zijn niets meer dan waardeoordelen (eigenwaarde moet worden verdiend. Het moet voor ouders een prioriteit zijn om hun kinderen onafhankelijker te maken). Mijn doel is om te kijken of de beschrijvingen accuraat zijn, of er data beschikbaar zijn om de voorspellingen te ondersteunen, en of de gepropageerde waarden verdedigbaar zijn. Ik ben ook geïntrigeerd door het wereldbeeld waarop deze stellingen berusten - naast de woede die vaak de aanjager is - en wat dit alles zegt over onszelf.

In de eerste twee hoofdstukken zal ik kijken naar de beschuldigingen dat ouders toegeeflijk zijn en kinderen verwend - beschuldigingen die, zoals we zullen zien, al een tijd bestaan, waarbij iedere generatie opnieuw beweert dat het probleem nog nooit zo ernstig is geweest. Om te begrijpen waarom zoveel mensen deze aantijgingen gretig geloven, hebben we wat tijd nodig om de aard van ouderschap op zich te verkennen, alsmede de versie van ouderschap die kinderen daadwerkelijk laat floreren.

In hoofdstuk drie bekijken we de aanklacht van 'overmatig opvoeden'. Net als bij toegeeflijkheid bestaat er geen enkel bewijs voor de stelling dat dit fenomeen wijdverbreid is. Waar het wel wordt toegepast, is de invloed op kinderen bovendien niet zorgwekkend omdat ze worden verwend, maar omdat ze worden overheerst. Het veel voorkomende stereotype van jongvolwassenen die worden aangestuurd door helikopterouders blijkt vrijwel geen basis in de realiteit te hebben - zowel als het gaat om de alomtegenwoordigheid, als om de invloed daarvan.

De twee volgende hoofdstukken beschouwen allerlei situaties waarin kinderen zogenaamd worden beschermd tegen onprettige ervaringen, of wordt toegestaan om tevredener met zichzelf te zijn dan ze verdienen. De stelling is dat kinderen te snel worden geprezen, te snel tinnen krijgen, en naar huis mogen met prijzen, zelfs als ze niemand hebben verslagen. Traditionalisten hebben zelfs woedend gereageerd op bescheiden pogingen om strafpraktijken terug te dringen, tezamen met competitieve activiteiten, variërend van trefbal tot het berekenen van de ranglijst voor middelbare scholieren. Ik zal uitleggen hoe dit zware verzet is gebaseerd op drie overtuigingen: dat beloningen nodig zijn om mensen te motiveren, dat deze beloningen kunstmatig schaars moeten worden gehouden en alleen gegund aan winnaars, en dat de beste manier om kinderen voor te bereiden op toekomstig ongeluk en mislukking is om te zorgen dat ze nu al ongeluk en mislukking meemaken. Ook al blijken deze aannamen foutief, ze worden stuk voor stuk aangedreven door een ideologische overtuiging die kennelijk niet omver kan worden geworpen door bewijs - namelijk dat alles wat aantrekkelijk is verdiend moet worden (voorwaardelijkheid), dat topprestaties slechts door een enkeling kunnen worden bereikt (schaarste), en dat kinderen moeten worstelen (deprivatie).

Deze waardeoordelen inspireren de doorsnee beoordeling van wat volwassenen voor kinderen doen, maar ook hoe kinderen over zichzelf denken. Hoofdstuk zes onderzoekt wat er bekend is over het psychologische belang van eigenwaarde, en hoe die kennis zich verhoudt tot de pogingen van traditionalisten om het concept in diskrediet te brengen. Vervolgens richt het hoofdstuk zich op de belangrijkste stelling, die ook draait om onvoorwaardelijkheid: wat een zekere verontwaardiging en spot opwekt, is het idee dat kinderen zich goed voelen over zichzelf bij gebrek aan indrukwekkende prestaties, ook al laten onderzoeken zien, zoals ik zal toelichten, dat onvoorwaardelijke eigenwaarde de sleutel is tot geestelijke gezondheid.

Op dezelfde wijze betwist het beste onderzoek de stelling dat alle kinderen baat hebben bij meer zelfdiscipline. Hoofdstuk zeven bekijkt dit concept nauwkeurig, evalueert de dynamiek van zelfsturing, en verkent de ideologie die maakt dat zoveel mensen eisen dat kinderen harder

werken, verleiding weerstaan, en de dingen uitstellen waar ze plezier aan beleven. Zelfs als kinderen werkelijk zo egoïstisch en verwend zouden zijn als ons wordt voorgehouden, zouden we kunnen reageren door geen beroep te doen op het protestantse arbeidsethos of strengere sturing, maar door kinderen te helpen om zich in te zetten voor maatschappelijke verandering. Hoofdstuk acht bespreekt manieren om een houding te stimuleren waarmee zaken ter discussie worden gesteld, en manieren waarop we kunnen weigeren mee te gaan in dingen die niet logisch zijn. In de volgende bladzijden wil ik lezers die zichzelf niet als sociaal conservatief zien uitnodigen om opnieuw te kijken naar de traditionele wortels van standpunten over kinderen die ze mogelijk hebben geaccepteerd. En ik wil alle lezers uitnodigen, ongeacht hun politieke of culturele overtuigingen, om met een frisse blik te kijken naar gebruikelijke aannamen over kinderen en opvoeding. We worden aangemoedigd om ons zorgen te maken: zijn we wel streng genoeg tegen onze kinderen? Zijn we te betrokken bij hun levens? Voelen kinderen van tegenwoordig zich goed over zichzelf? Ik zal betogen dat deze vragen grotendeels misplaatst zijn. Ze leiden ons af van - of laten ons wantrouwen over - de veranderingen die we zouden *moeten* overwegen. Het verstandige alternatief voor overmatig opvoeden is niet minder opvoeden, maar beter opvoeden. Het alternatief voor toegeeflijkheid is niet om sturender te worden, maar beter te reageren. En het alternatief voor narcisme is geen conformiteit, maar bedachtzame rebellie.

Kortom, als we kinderen willen opvoeden die mentaal gezond en eigenzinnig zijn, moeten we vraagtekens zetten bij de door de media aangestuurde angst om ze te verwennen.